

В. Г. Герасимчук

Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

ПРОМИСЛОВЕ ВІДРОДЖЕННЯ ЯК ОБ’ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПАРАДИГМИ

<http://doi.org/10.23939/smeu2019.02.115>

© Герасимчук В. Г., 2019

Обґрунтовано актуальність формування та реалізації принципово нової державної парадигми промислового відродження як вирішального фактора економічного зростання, зміцнення конкурентних позицій України на внутрішньому та зовнішньому ринках. Досліджено проблемні питання розвитку промисловості. Виявлено чинники успіху країн-лідерів у світовій економіці та ключових галузях промисловості упродовж другої половини XIX ст. – початку XX ст. Визначено рушійні сили формування готовності вітчизняного виробництва до викликів Індустрії 4.0. Запропоновано рекомендації з удосконалення механізму управління промисловим комплексом.

Ключові слова: державна парадигма; Індустрія 4.0; інженер; інноваційна економіка; організаційний механізм управління; промислове відродження; фактори успіху; якість життя.

Постановка проблеми

Серед актуальних питань, які є об’єктом прискіпливої уваги політиків, науковців, виробничників, залишаються форми і методи боротьби за лідерство у світовій економіці. Лідерство спрямоване, безумовно, на забезпечення високого рівня добробуту, гарантованого захисту безпеки та інтересів громадян держави. Априорі основою успіху в конкурентній боротьбі завжди є такі складові: згуртованість суспільства, дотримання традицій нації, класична освіта, фундаментальна і прикладна наука, потужна індустрія. Особлива роль у досягненні передових позицій держави у переліку світових рейтингів належить кадрам, причому висококваліфікованим, адже “Кадри вирішують усе!”.

Серед 195 незалежних держав лідирують 24 індустріально розвинені країни. “Ядром” цієї групи виступає “G7”, яка де-факто за складом істотно не змінюється із середини XIX ст. Читач може поцікавитися питанням щодо належності України до групи індустріально розвинених держав у минулому, сьогодні та у перспективі. Вичерпною відповіддю на поставлене питання цілком можуть стати узагальнення, які виклав відомий економіст Б. М. Данилишин. В одній із своїх публікацій автор наголошує: “До моменту здобуття незалежності Україна мала розвинену, за мірками кінця XX ст., промисловість – від видобутку корисних копалин і виробництва з них сировини до високотехнологічних галузей, таких, як космічна, авіаційна, машинобудівна. Якщо говорити про масштаби, вони були відносно скромними: за підсумками 1991 р., питома вага України у світовому виробництві промислової продукції становила 0,57 %, але країна, безумовно, належала до промислово розвинених. На жаль, відтоді спостерігається спадна динаміка, що прискорилося в останні кілька років: у 2013 р. частка України у світовому виробництві промислових товарів становила 0,2 %, 2016 р. – 0,16 %. Падає і питома вага української економіки у світі: у 1991 р. – 0,36 %, у 2013 р. – 0,17, 2016 р. – 0,12 %” [1].

Із зазначеного цілком логічно випливає висновок: Україна втратила позиції індустріально розвиненої держави і перейшла до розряду “тих, які наздоганяють”. Нинішня структура експортного потенціалу свідчить про поступовий перехід України із групи аграрно-індустріальних до аграрних країн. За підсумками 2018 р. основну нішу в експорті займають: сільськогосподарська продукція (39,3 %), недорогоцінні метали і вироби з них (24,6 %), машини, обладнання і механізми (11,6 %). Упродовж 2008–2018 рр. експорт агропродовольчої продукції виріс удвічі.

Вибрану проблему ми розглядаємо з позицій, що економічна наука покликана вивчати процеси, які відбуваються упродовж десятиліть, навіть століть, встановлювати взаємозв'язки і взаємовплив факторів на відповідні економічні явища, здійснювати прогностичні оцінки економічного розвитку з урахуванням постійних змін у конкурентному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Розгляду актуальних теоретичних, методологічних та практичних проблем, що сприяють чи, навпаки, перешкоджають успішному розвитку промислового комплексу країни, окремих її галузей, приділяють увагу чимало дослідників. Серед провідних українських вчених назовемо такі імена: В. М. Гесь [2], О. І. Амоша [3], М. І. Скрипниченко [4], Л. В. Дейнеко [5] та ін. Процедурам розроблення і впровадження інновацій, організації бізнес-процесів, методам зміцнення позицій на традиційних та опанування нових ринків збуту, розробленню рекомендацій, які з успіхом можна використовувати під час формування і реалізації промислової політики, велику увагу приділяють зарубіжні автори. Серед численної групи авторів виділимо праці лише декількох з них: Р. Уотермен [6], М. Ташман та Ч. О'Райли [7], К. Шваб [8], Д. Аджемоглу та А. Робінсон [9], Б. С. Новек [10].

До авторитетів, результати досліджень яких з аналізованої проблеми заслуговують на особливу увагу, зарахуємо, насамперед, А. Файоля, інженера, теоретика та практика менеджменту [11], а також Г. М. Скударя, інженера-технолога, генерального директора НКМЗ, Героя України [12]. Об'єднує цих двох авторів унікальна риса: вони були успішними керівниками багатотисячних трудових колективів упродовж десятиліть.

Незважаючи на наявні наукові розробки, накопичений світовий та вітчизняний досвід формування і здійснення державної промислової політики, чимало питань очікують на розгляд. Інформаційною базою дослідження стали матеріали ООН, МВФ, СБ, ВООЗ, МОП; дані МЕРТ, НБУ, Держстату України, законодавчі акти, постанови і розпорядження уряду. Використано матеріали, викладені в монографіях, національних доповідях, публікаціях у періодичних і спеціальних виданнях, ресурси глобальної інформаційної мережі Internet.

Цілі статті

Мета роботи – сформулювати теоретичні, методологічні та прикладні пропозиції, спрямовані на формування та реалізацію державної парадигми відродження індустріального сектору економіки як однієї з вирішальних умов істотного зміцнення позицій України на світовій арені, підвищення рівня добробуту населення.

Для реалізації поставленої мети визначена необхідність вирішення таких завдань:

- викласти основні фактори оновлення політики держави, які сприяють зміні її економічного потенціалу, входженню до когорти індустріально розвинених країн;
- простежити еволюцію становлення основних галузей машинобудівного сектору як основи індустріальної сфери світового господарства із визначенням групи держав-лідерів;
- охарактеризувати принципи управління промисловою політикою, вміле використання яких допомогло конкретним державам перейти із групи третьорозрядних країн до когорти світових лідерів (наприклад, Сінгапур);
- виявити першопричини того, що не вдалось виконати серію прийнятих стратегій, концепцій та постанов, що призвело до занепаду промислової сфери в Україні, втрати її позицій на внутрішньому та світовому ринках;

– викласти рекомендації щодо формування та результативної реалізації державної парадигми відродження індустріального сектору економіки в Україні.

Об'єктом дослідження є закономірності модернізації промислового комплексу розвинених країн як найважливішої складової світового господарства, зміни в міжнародному поділі праці, ролі та місця у цьому процесі України. Предмет наукового пошуку полягає у формуванні та успішній реалізації державної парадигми відродження індустріального сектору економіки на шляху “Глобалізації 2.0” із наголосом на необхідності створення ефективного механізму управління цим процесом. Теоретичною базою дослідження є ключові положення економічної науки, концептуальні підходи до вивчення закономірностей становлення і розвитку світової системи господарювання, її індустріального сектору. Методологічна основа дослідження – загальнонаукові методи (систематизації та порівняння, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, екстраполяції, емпіричний та теоретичний методи пізнання), а також комплекс спеціальних методів (цивілізаційного розвитку, функціональний та інституціональний, програмно-цільовий), зумовлених сутністю визначених об'єкта та предмета дослідження.

Виклад основного матеріалу

Україна на шляху Індустрії 4.0. Закони економіки відображають найістотніші, стійкі причинно-наслідкові зв'язки і взаємозалежність між економічними явищами та процесами. Вони розкривають характерні особливості відносин людей у процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ або послуг. Кожен із законів розкриває якісні та кількісні аспекти економічних явищ і процесів. Закони, закономірності, тенденції дають змогу виявити сутність інтересів учасників економічної діяльності. Вони розкривають типові риси еволюції виробничих відносин, відносин власності, функціонування і розвитку відповідної економічної системи у взаємозв'язку із розвитком продуктивних сил. Хоча економічні закони об'єктивні, але не можна нехтувати і впливом суб'єктивного фактора у відтворювальному процесі.

Як викладені постулати пов'язані із необхідністю поглибленого дослідження проблеми промислового відродження України? Черговою хвилею попудізму в дослідженнях економістів стає цифрова економіка і на її основі – четверта промислова революція (Індустрія 4.0). Витоки її загальновідомі. Один з них – напрацювання (публікації, виступи) К. Шваба, який розкрив відмінні риси та елементи, що характеризують Індустрію 4.0 (стрімкий розвиток робототехніки та адитивних виробництв, інтернету речей, штучного інтелекту, 3D-принтерів тощо [8]. Невже в Україні вирішені усі проблеми перших трьох революцій, відповідних технологічних укладів, і ми готові бути в перших рядах покорителів Індустрії 4.0?

За даними Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), найбільш підготовленими до четвертої промислової революції визнано 25 зі 100 досліджуваних країн на чолі зі США і Японією. На частку країн-лідерів припадає 75 % доданої вартості світового промислового виробництва. В проведеному дослідженні використано два критерії: розвиненість виробничих сил (РВС) та спроможність здійснювати вкладення капіталу в четверту промислову революцію (СЗВК). Перший рейтинг (РВС) очолила Японія. До ТОП-10 також увійшли: Республіка Корея, Німеччина, Швейцарія, Китай, Чехія, США, Швеція, Австрія та Ірландія. Другий рейтинг ТОП-10 (СЗВК) розпочинається зі США і продовжується у такій послідовності: Сінгапур, Швейцарія, Великобританія, Нідерланди, Німеччина, Канада, Гонконг, Швеція і Данія.

Оскільки у нашому дослідженні здійснюється порівняльна оцінка за низкою критеріїв України зі США, КНР, Сінгапуром, Німеччиною, Польшею і Росією, в тексті посилатимемося, насамперед, на зазначені країни. Вибір був не випадковим. Ключові аргументи вибору країн такі: США – світовий лідер із найпотужнішим ринком збуту; КНР – лідер на шляху “Глобалізації 2.0”, зростає із гігантськими масштабами промислового виробництва; Сінгапур (із санскритського – місто лева) – держава, яка із третього світу упродовж короткого історичного періоду перейшла до першої групи, відкрита і з широким доступом до інвестицій; Німеччина – лідер ЄС із наявністю

висококваліфікованого персоналу, інженерів, здатних швидко і якісно розробляти та впроваджувати інновації; Польща – сусідня країна ЄС, яка нещодавно разом з Україною перебувала в таборі соціалізму, Росія – історично країна-сусід. У вказаних рейтингах РВС та СЗВК вибрані для порівняння з Україною держави займають позиції, зазначені у дужках: США (7;1), Китай (5; 25), Сінгапур (11;2), Німеччина (3;6), Польща (19;31), Росія (35;43). Україна серед 100 держав посідає не найкращі позиції: за критерієм розвиненості виробничих сил ми на 43-у місці, за спроможністю здійснювати вкладення капіталу в найновітніші технології – на 67-й сходинці.

Вибрані ВЕФ для дослідження 100 країн розподілені на чотири групи (архетипи): лідерство, високий, спадщина та початок. До групи лідерів (25 країн) серед інших країн увійшли: Китай (на 4-му місці), Німеччина (на 10-му), Польща (на 18-му), Сінгапур (на 19-му) та США (на 25-му). До другої групи, країн із високим потенціалом, зараховано десять учасників, серед яких Росія (32). У третій групі (“Спадщина”) – сім країн. Нарешті, до групи “Початок” (обмежена поточна база, низький рівень готовності до майбутнього) належать 58 держав. Україна фактично залишається на узбіччі прогресу – 97-ме місце. Позаду лише Уругвай (98), В'єтнам (99) і Замбія (100).

Що стосується розвиненості виробничих сил, місце Україні відведено у нижніх квадратах карти ВЕФ. Позитивно Україну оцінюють, насамперед, за здатністю виробляти складну продукцію (6,0 балів з 10 можливих) і готувати фахівців (5,8 бала). Проблемними залишаються такі позиції: попит на вітчизняну продукцію (4,5 бала); ефективність міжнародної торгівлі (5,1); впровадження технологій та інновацій (3,5); трансфер технологій та прямих іноземних інвестицій (3,5). Експерти відзначають доволі низькі рівні охоплення інтернетом – лише 52 % населення (у США та Росії – 76 %, Великобританії – 94 %), доступу до мобільного зв'язку 4G-мережі – 1,4 % населення (у КНР та Німеччині – 97 %, Польщі – 100 %). За масштабами проявів корупції Україна опинилася на 89-му місці, за забезпеченням верховенства закону – на 90-му, орієнтацією уряду на майбутнє – на 91-му, станом інституційної системи – на 94-му, ефективністю функціонування регуляторних органів – на 99-му місці [13].

Отже, на питання стосовно готовності України до майбутнього виробництва в умовах Індустрії 4.0 відповідь з огляду на результати дослідження ВЕФ однозначна: є над чим працювати, щоб зайняти гідне місце у світі. Вирішальними рушійними силами для формування готовності вітчизняного виробництва до викликів Індустрії 4.0 повинні стати:

- потужна технологічна платформа, здатність до генерування і монетизації інновацій за сприяння розвиненої інформаційно-комунікаційної інфраструктури, щоб забезпечити потреби споживачів, які зростають;
- висока якість людського капіталу, що забезпечується як базовою підготовкою, так і безперервним підвищенням їхнього фахового рівня;
- фінансово-кредитна підтримка інноваційного розвитку, активна міжнародна науково-технічна співпраця та міжнародна торгівля промисловими товарами;
- ефективна інституційна система, дотримання верховенства закону, відкритість внутрішнього ринку із пріоритетним урахуванням інтересів національного товаровиробника;
- зміцнення конкурентних переваг на традиційних ринках промислових товарів/послуг із входженням на нові ринки та подальшим розширенням сфери впливу на них.

Чи не найважливішою передумовою досягнення вагомих результатів на черговому етапі розвитку світової індустрії (промислової революції чи технологічного укладу) є надійна основа, яку створили мільйони трудівників сфери освіти, науки і виробництва на попередніх етапах цивілізаційного розвитку.

1993–2013 рр.: стабільність у русі. Враховуючи, що економічна наука повинна відображати тенденції розвитку тих чи інших явищ, порівняємо нинішній стан індустрії головних “гравців” у глобалізаційній системі (статика), а найголовніше – їх зміни упродовж десятиліть (принаймні за 1990–2019 рр.), а також упродовж тривалішого періоду, а саме: з кінця XIX ст. – до початку XXI ст. (динаміка). Насамперед проаналізуємо взаємозалежність між економічним потенціалом країн-

лідерів за критерієм ВВП (номінал, 2018) та їх готовністю до майбутнього виробництва (ВЕФ, 2018). Місця країн у відповідних рейтингах вкажемо у дужках.

Отже, чітко простежується лінійна залежність між двома зазначеними критеріями щодо групи держав “G7”: США (1; 1), Японія (3; 16), Німеччина (4; 6), Великобританія (5; 4), Франція (6; 14), Канада (10; 7), Італія (8; 30). Аналогічна ситуація торкається і невеликих за територією та кількістю населення країн Західної Європи: Нідерланди (17; 5), Швейцарія (20; 3), Швеція (22; 9) та Бельгія (23; 17). Стосовно ще декількох держав, які ми порівнюємо з Україною, ситуація така: Китай (2; 25), Сінгапур (34; 2), Росія (11; 43). Україна за показником ВВП (номінал) – 57-ма у світовому рейтингу, за СЗБК, як вже зазначалося, 67-ма у рейтингу ВЕФ.

Оскільки економічні явища потрібно розглядати у динаміці, проаналізуємо, як змінився світ упродовж останніх 100 років, точніше, за 1913–2013 рр. 1913 рік вибрано з тієї причини, що на нього припав пік розвитку економіки світу напередодні Першої світової війни (1914–1918 рр.). ТОП-10 країн-лідерів у 2013 р. за часткою світового валового продукту (СВП) подано у табл. 1. Провідні держави світу за економічним потенціалом, територією, чисельністю населення тощо експерти поділили на п'ять груп.

Таблиця 1

Частка країн-лідерів у світовому валовому продукті (1913–2013 рр.), %

Роки	США	В. Бри- танія	Німеч- чина	Китай	Фран- ція	Росія	Індія	Італія	Японія	Канада
1913	24,0 (1)	9,0 (2)	9,0 (3)	7,0 (4)	6,0 (5)	6,0 (6)	5,0 (7)	3,6 (8)	2,8 (9)	1,4 (10)
2013	19,0 (1)	2,9 (7)	3,9 (5)	14,0 (2)	2,8 (9)	3,0 (6)	5,6 (4)	2,3 (10)	5,6 (3)	1,8 (13)

Примітка. Розробка автора за даними [14]. У дужках вказано місце країни у світовому рейтингу.

До першої групи (“старі багаті”) зараховують Великобританію (9,0 % СВП) і Францію (6 % СВП), звідки, по суті, бере початок капіталістичний спосіб виробництва, хоча темпи їх розвитку із кінця XIX ст. дещо загальмувались. До складу другої групи (“нові багаті”) увійшли, насамперед, США (24,0 %) і Німеччина (9,0 %), які значно випередили у промисловому розвитку представників першої групи, а також тодішні британські домініони – Австралію (0,9 %) і Канаду (1,4 %). Третя група (“держави, які наздоганяють, першого ешелону”) охопила такі країни: Росія (6 %), Австро-Угорщина (понад 4 %), Італія (3,6 %), Японія (2,8 %), Іспанія (понад 1 %), Мексика (0,9 %) та Аргентина (0,7 %). До четвертої групи (“держави, які наздоганяють, другого ешелону”) зараховано Бразилію (0,7 %), а також тодішні японські колонії Корею і Тайвань. Нарешті, до п'ятої групи “архаїчних і тих, що стагнують” країн і територій належали Китай (7 %), Британська Індія (5 %), а також колонія голландців – майбутня Індонезія (0,8 %) тощо.

Минуле століття можна охарактеризувати комплексом змін – політичних, військових, торговельно-економічних, соціальних тощо. Насамперед звернемо увагу на тенденції вдосконалення процесів, що відбувалися у сфері освіти, науки, техніки і технологій. Успіхів досягали ті країни, ті суб'єкти господарювання, керівництво, трудові колективи яких завжди були у пошуку, намагались стати кращими, здатні до змін, випереджуючи час та конкурентів. Які ж зміни відбулися у клубі лідерів упродовж століття? Хто найуспішніше здійснював оновлення упродовж першої, другої та третьої промислових революцій та на порозі Індустрії.4.0?

Дані табл. 3 свідчать, що основний склад команди лідерів залишився незмінним, відбувалися хіба що перестановки місць у рейтингу. До групи країн-лідерів (їх приблизно 50, або 20 %) входять представники “G7”, “G20”, “E7” тощо. Близько 120 країн, або 55–60 % від усього світового співтовариства, можна зарахувати до групи “тих, що наздоганяють”. Нарешті, ті країни, які харак-

теризуються політичною нестабільністю, у яких відбуваються військові конфлікти, є прояви тероризму, значна частина населення яких не живе, а животіє, належать до категорії “архаїчних і тих, що стагнуть”. Не важко порахувати – це 30–40 країн та територій (20–25 %).

До багатих європейських країн традиційно зараховують Німеччину, Великобританію, Францію та інші країни, які були ініціаторами створення ЄС-15. Їх частка у СВП дещо зменшилась, але процес індустріального розвитку продовжує набирати обертів. На високому рівні тримають планку, безумовно, США (19 % СВП) і Канада (1,8 %), а також Бразилія (2,9 %), Мексика (2,1 %), Австралія – (1,2 %) та Аргентина (0,9 %). Особливе місце в когорті лідерів відведено Японії (5,6 %), а також Республіці Корея (2,0 %) і Тайваню (1,1 %).

До ключових “держав ХХІ ст., які наздоганяють” належать Індія (5,6 % СВП), Індонезія (1,4 %), Туреччина (1,4 %) та низка інших успішних держав. В останні декілька років все гучнішою стає тема “Глобалізації 2.0”. Приводом для цього є результати економічних реформ, здійснюваних у Китаї. Китай став лідером, насамперед, з ВВП (ПКС), промислового розвитку. Окремі теми розгляду: “китайська мрія про велике відродження китайської нації”; тенденції становлення та модернізації економіки КНР із використанням традиційних цінностей конфуціанства; “основна стратегія відстоювання і розвитку соціалізму з китайською специфікою в нову епоху”; ініціатива Китаю “Один пояс, один шлях” (2013–2018 рр.) тощо.

Що стосується ключових галузей промисловості, то їх розміщення торкається, поза всяких сумнівів, згаданих вище країн. Найбільші постачальники продукції загального машинобудування на світовому ринку – Німеччина, США і Японія. Головними виробниками верстатів є Японія, Німеччина, США, Італія та Швейцарія. Автомобілебудування найрозвиненіше у США, Японії, Німеччині, Італії, Франції та Швеції. Відчутну конкуренцію їм створюють фірми таких країн, як Китай, Південна Корея, Польща, Румунія тощо.

Авіаційна і ракетно-космічна промисловість сконцентрована в наукоємних центрах, розташованих у США, Росії, країнах, що входять до складу Європейського космічного агентства (ЄКА): це Франція, ФРН, Велика Британія, Бельгія, Данія тощо. Групу країн-лідерів у цій сфері доповнюють Китай, Японія, Німеччина, Бразилія, Індія, Канада та Ізраїль. Центри світового суднобудування перемістилися у Південну Корею, Японію та Китай. Лідери в експорті високотехнологічної продукції сьогодні Китай і США. Важливу роль на ринку електротехнічної й електронної промисловості відіграють Японія, Республіка Корея, регіон Сянган, Малайзія, Сінгапур і Тайвань.

Наголосимо, що в усіх перерахованих вище базових галузях індустрії підприємства України у складі єдиного народногосподарського комплексу Радянського Союзу займали позиції лідерів у світі. Нині ці позиції втрачено назавжди, оскільки конкуренція нещадно поводить зібраними і можливостями повернути втрачене фактично немає.

Концептуальні підходи до формування та реалізації промислової політики. За період незалежності в Україні прийнято достатню кількість стратегій на рівні держави та окремих галузей. Що стосується промисловості, коротко наведемо хронологію “творчості”: “Про Концепцію державної промислової політики України” (1996 р.); “Про схвалення Державної програми розвитку промисловості на 2003–2011 роки”; “Про схвалення Концепції проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року”; “Концепція загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року”; “Про схвалення Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року” (Проект); “Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки”; “Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року”; “Стратегія розвитку “Індустрія 4.0”; “Стратегія сталого розвитку України до 2030 року” (Проект-2017).

Загальну оцінку цим “псевдостратегіям”, їх творцям і виконавцям можна дати, ознайомившись із даними табл. 2. Навряд чи хтось сперечатиметься, що головним результатом економічних реформ у державі є не кількість прийнятих постанов, а зростання добробуту людей. Порівняно з іншими державами світу показники України не найкращі – і щодо тривалості життя, і щодо рівня середньої зарплати, і щодо ВВП на душу населення тощо.

У табл. 3 подано позиції України у рейтингу інноваційних економік світу за версією Bloomberg-2019. Якщо за підсумками 2016 р. Україна була на 41-й сходинці, у 2016 р. на 46-й, то за підсумками 2019 р. вона покинула групу ТОП-50, опустившись на 53-тє місце із загальним балом 48,05.

Таблиця 2

Основні показники якості життя в Україні порівняно з іншими країнами світу

Показники	США	Китай	Сінга- пур	Німеч- чина	Польща	Росія	Україна
1. ВВП (ПКС), \$ млрд (2018)	20494 (2)	25270 (1)	566 (37)	4356 (5)	1213 (23)	4213 (6)	390 (49)
2. ВВП (ПКС), \$ тис./ос. (2018)	62,606 (10)	18,110 (73)	100,345 (3)	52,559 (16)	31,939 (43)	29,267 (49)	9,283 (112)
3. Індекс розвитку людини (ІРЛ, 2017)	0,924 (13)	0,752 (86)	0,932 (9)	0,936 (5)	0,865 (33)	0,816 (49)	0,751 (88)
4. Очікувана тривалість життя, років (2016)	78,5 (34)	76,4 (54)	82,9 (5)	81,0 (26)	77,8 (39)	71,9 (105)	72,5 (110)
5. Середня заробітна плата, \$ (2019)	2835 (9)	888 (43)	3148 (7)	2421 (15)	767 (50)	527 (66)	195 (103)

Примітка. Розробка автора за інформацією ООН, МВФ, ВООЗ, МОП та іншими доступними станом на 31.05.2019 джерелами. У дужках вказано позиції країн у світових рейтингах.

Одне із ключових слів у тексті – поняття “парадигма” (від грец. Παράδειγμα, “приклад, модель, зразок”), оскільки під час розгляду проблеми промислового відродження повинно йтися про застосування загальноновизнаної сукупності фундаментальних наукових установок, уявлень і термінів, яка внаслідок їх практичної апробації забезпечує спадкоємність не лише у постановці самих проблем, а й у формах і методах їх успішного вирішення. Наскільки ефективні прийняті до сьогодні державні парадигми розвитку промисловості, які змінювали одна одну? Усі вони сформульовані за стандартною структурою. Наприклад, концепція 1996 р. за сутністю відображала постсоціалістичний період за такою схемою: актуальність – аналіз стану промислового комплексу України – основні пріоритети – стратегічні напрями – галузевий аспект – територіальний, соціальний і екологічний аспекти – зовнішньоекономічні зв’язки та підтримка вітчизняного товаровиробника – реалізація державної промислової політики.

Таблиця 3

Позиції України та інших держав у рейтингу інноваційних економік у 2019

Країна	Рей- тинг	Бали	Іnten- сивність R&D	Вир-во доданої вартості	Проду- ктив- ність	Щільність вис. тех- нологій	Ефектив- ність вищої освіти	Концен- трація R&D	Патент- на акти- вність
США	8	83,21	10	25	6	1	43	28	1
КНР	16	78,35	14	13	47	11	6	39	2
Сінгапур	6	84,49	13	5	11	17	1	13	14
Німеччина	2	87,30	7	3	24	3	14	11	7
Польща	22	69,10	36	20	40	18	16	38	37
Росія	27	66,81	33	37	51	25	10	24	30
Україна	53	48,05	54	58	60	37	28	46	35

Примітка. Розробка автора за даними [15].

Під впливом розмаїття зовнішніх факторів (глобалізація, прояви протекціонізму, посилення конкуренції на світових ринках тощо), а також змін у внутрішньому середовищі (анексія Криму, військовий конфлікт на Донбасі, превалювання у структурі експорту продукції АПК, погасання торговельних відносин із ЄС та їх спад із країнами СНД тощо) змінилися акценти й у промисловій політиці. У проєкті Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 р. наголос зроблено на необхідності посилення ролі промисловості у прискоренні економічного розвитку, якісних змінах у структурі економіки, підвищенні соціальних стандартів, підтриманні на належному рівні економічної безпеки країни.

Серед ключових проблем розвитку промисловості, які залишаються невирішеними: продовження процесу деіндустріалізації економіки; зростання дефіциту кваліфікованої робочої сили; критична залежність від експорту товарів сировинного походження; превалювання секторів індустрії із низькою доданою вартістю; високий рівень імпорту промислових, насамперед, високотехнологічних товарів; значна географічна концентрація промислового експорту, а також регіональна концентрація багатьох галузей промисловості; низька ресурсоефективність галузі; високий рівень забруднення зовнішнього середовища. Мета Стратегії – забезпечення саме сталого розвитку промислового сектору, що повинно сприяти суттєвому скороченню економічного відставання України від групи розвинених країн [16].

Зрозуміло, що завдання, які очікують на розв'язання, впливають із актуальних проблем. Першочергової уваги потребують проблеми модернізації та зростання промислового виробництва, а саме: розвиток традиційних та формування нових видів діяльності з вищою доданою вартістю із застосуванням ІТ-технологій, цифровізації бізнесу; зростання продуктивності та обсягів виробництва; удосконалення методів господарювання та управління, механізму державно-приватного партнерства; посилення інтеграції до світових ланцюгів доданої вартості; реформування системи технічного регулювання, стандартизації та метрології; диверсифікація промислового виробництва; залучення зовнішніх і внутрішніх інвестицій.

Для подолання відмінностей у рівні розвитку регіонів необхідно збільшувати масштаби промислового виробництва з урахуванням їх економічної та інноваційної спеціалізації, обсяги перероблення продукції, розширювати усталені та формувати інтегровані бізнес-процеси, поширювати кластерну співпрацю. У напрямі підвищення ресурсоефективності доцільно особливу увагу приділяти питанням ресурсозбереження, використання відновлюваних джерел енергії, перероблення відходів виробництва із дотриманням принципів циркулярної економіки. Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюється за рахунок держбюджетних коштів, міжнародної технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством.

Організаційний механізм управління державною промисловою політикою. Особливої, можливо, найголовнішої уваги потребує розгляд питання, хто ж повинен формувати і реалізовувати політику розвитку промислового сектору в державі. І це питання стосується не лише України. Можливо, читача зацікавлять фрагменти еволюції керівництва промисловістю у Франції. Ось перелік назв мінпромполітики в урядах Франції у різні періоди: “Торгівля і промисловість” (1886 р.), “Національна економіка, торгівля і промисловість” (1930 р.), “Промисловість, торгівля і ремесла” (1974 р.), “Міністерство економіки, фінансів і промисловості” (1997), “Міністерство промислового відродження” (2012), “Міністерство економіки, промислового відродження і цифрових технологій” (2014). У складі нового уряду Франції (16 жовтня 2018 р.) – “Міністерство економіки і фінансів” з посадами у вищому керівництві міністра та двох державних секретарів (зі сфери цифрової економіки і промислового розвитку).

Яке ставлення держави України до промислової політики? Серед 19 департаментів Адміністрації Президента структура, безпосередньо причетна до промислової політики, відсутня. У структурі Верховної Ради є Комітет з питань аграрної політики та земельних відносин, у який входять 30 народних депутатів. У складі Комітету з питань промислової політики та підприємництва – 10 народних депутатів. Отже, в парламенті перевага на стороні АПК (30:10). У

структурі уряду Мінпрополітики відсутнє міністерство аграрної політики та продовольства. В структурі Міністерства економічного розвитку і торгівлі (МЕРТ) серед 20 департаментів знайшлося місце й ... департаменту промислової політики (!). Коментарі до викладеного в абзаці – зайві.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Фундаментом успішності держави, високого рівня добробуту населення виступають: згуртованість нації з повагою до традицій та устремлінням у майбутнє; освіта і освіченість; розвинена наука; потужна економіка, насамперед, високотехнологічний промисловий сектор. В індустрії головною фігурою є і повинен залишатися інженер – творець інновацій. Політика лібералізації повинна реалізуватися за політикою протекціонізму, тобто державної підтримки вітчизняного товаровиробника як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Зарубіжний досвід потрібно вивчати, не забуваючи Ярослава Мудрого, оскільки роль Особистості з книги історії ніколи не зникала. Назріла об'єктивна необхідність розроблення та реалізації нової парадигми промислового відродження для створення потужної економіки з ефективним організаційним механізмом управління змінами в державі. Поки що такий механізм, принаймні щодо промислового комплексу, не створено. Реалізуючи основні положення сформульованої парадигми, потрібно докладати усіх сил, щоб досягти більших успіхів, ніж інші, а вже після цього можна розпочати написання бестселерів на зразок “Розумні громадяни – розумна держава: Експертні технології та майбутнє” [10], “Фактор оновлення” [6] або “Чому одні країни багаті, а інші бідні” [9].

Список літератури

1. Данилишин Б. Як Україні повернутися в клуб промислово розвинених країн. Дзеркало тижня. 2016. № 46. [Електронний ресурс]. URL: https://dt.ua/promysh-liennost/yak-ukrayini-povernutisya-v-klub-promislovo-rozvi-nenih-krayin-262070_.html
2. Інноваційна Україна 2020 [Текст]: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін. К.: ДУ “ІЕП НАН України”, 2015. 336 с.
3. Промисловість України – 2016: стан та перспективи розвитку [Текст]: наук.-аналіт. доп. / за заг. ред. О. І. Амоші та ін.; Ін-т економіки пром-ті НАН України. К.: ІЕП НАН України, 2017. 120 с.
4. Чинники і тренди економічного зростання в Україні [Текст]: монографія / за ред. М. І. Скрипниченко та ін.; НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогнозув. НАН України”. Київ, 2018. 386 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/302.pdf>
5. Дейнеко Л. В., Шовкун І. А., Шелудько Е. І. Неоіндустріальна трансформація промислового потенціалу України [Текст]: монографія / за ред. Л. В. Дейнеко та ін.; НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогнозув. НАН України”. Київ, 2016. 278 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/277.pdf>
6. Robert H. Waterman, Jr. The Renewal Factor: How the Best Get and Keep the Competitive Edge. Bantam Books, New York, 1987. 338 p.
7. Tushman, Michael L., and Charles A. O'Reilly. Winning through Innovation: A Practical Guide to Leading Organizational Change and Renewal. Boston, MA: Harvard Business School Press, 2002. 272 p.
8. Шваб К. Четвертая промышленная революция. М.: Эксмо, 2016. 208 с.
9. Аджемоглу Д., Робинсон А. Почему одни страны богатые, а другие бедные. М.: АСТ, 2015. 693 с.
10. Новек Б. С. Умные граждане – умное государство: Экспертные технологии и будущее. М.: Олимп-Бизнес, 2016. 512 с.
11. Fayol, Henri. Administration Industrielle et Générale, 1917. djvu. Paris. H. Dunod et E. Pinat, 1917. 174 p.
12. Скударь Г. М. Управление конкурентоспособностью крупного акционерного общества: проблемы и решения. К.: Наук. думка, 1999. 496 с.
13. Readiness for the Future of Production Report 2018. Insight Report. World Economic Forum. In collaboration with A. T. Kearney. 266 p. [Електронний ресурс]. URL: http://www3.weforum.org/docs/FOP_Readiness_Report_2018.pdf
14. Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет [Текст]: монография / под ред. И. С. Королева. М.: ЮристЪ, 2003. 604 с.

15. Рейтинг инновационных экономик – 2019: Южная Корея лидирует шесть лет. [Електронний ресурс]. URL: <https://theworldonly.org/rejting-innovatsionnyh-ekonomik-2019/>

16. Про схвалення Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.04.2018. Проект (неофіційний текст). [Електронний ресурс]. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT4284.html

References

1. Danylyshyn V. (2016). Yak Ukrayini povernutysya v klub promyslovo rozvynenyh krain. Dzerkalo tyzhnya [How does Ukraine believe in the club of industrialized countries. The mirror of the week], 46. Retrieved from: https://dt.ua/promysh-liennost/yak-ukrayini-povernutysya-v-klub-promyslovo-rozvi-nenih-krayin-262070_.html (in Ukrainian).

2. Geysya V..M. (Ed) (2015). Innovaciyna Ukrayina 2020 [Innovative Ukraine 2020]: nacionalna dopovid. K.: DU “IEP NAN Ukrayiny” (in Ukrainian).

3. Amoshi O..I. (Ed) (2017). Promyslovist Ukrayiny – 2016: stan ta perspektyvy rozvytku [Industry of Ukraine – 2016: the state and prospects of development]: nauk-analit.dop. In-t ekonomiky promyslovosti NAN Ukrayiny. K.: IEP NAN Ukrayiny (in Ukrainian).

4. Skrypchenko M. I. (Eds) (2018). Chynnyky I trendy ekonomichnogo zrostannya v Ukrayini [Factors and trends of economic growth in Ukraine]: monografiya. NAN Ukrayiny, DU “In-t ekon. ta prognozuv. NAN Ukrayiny”. Kyiv. Retrieved from: <http://ief.org.ua/docs/mg/302.pdf> (in Ukrainian).

5. Deyneko L. V., Shovkun I. A., Shelyodko E. I. (Eds) (2016). Neoindustrialna transformaciya promyslovogo potencialu Ukrayiny [Neo-industrial transformation of Ukraine’s industrial potential]: monografiya. NAN Ukrayiny, DU “In-t ekon. ta prognozuv. NAN Ukrayiny”. Kyiv Retrieved from: <http://ief.org.ua/docs/mg/277.pdf> (in Ukrainian).

6. Robert H. Waterman, Jr. (1987). The Renewal Factor: How the Best Get and Keep the Competitive Edge. Bantam Books, New York

7. Tushman, Michael L., and Charles A. O’Reilly. (2002). Winning through Innovation: A Practical Guide to Leading Organizational Change and Renewal. Boston, MA: Harvard Business School Press.

8. Shvab K. (2016). Chetvertaya promyshlennaya revolyuciya [The fourth industrial revolution]. M.: Eksmo (in Russian).

9. Adzhemoglu D., Robinson A. (2015). Pochemu odni strany bogatyie, a drugiye bednyie [Why are some countries rich and others poor]. M.: AST (in Russian).

10. Novek B.S. (2016) Umnyye grazhdane – umnoye gosudarstvo: Eksperimentnyye tehnologiyi I budushcheye [Smart citizens – a smart state: Expert technologies and the future]. M.: Olimp-Biznes (in Russian)

11. Fayol, Henri. (1917) Administration Industrielle et Générale [Industrial and general administration], 1917. djvu. Paris. H. Dunod et E. Pinat (in French)

12. Skudar G. M. (1999) Upravleniye konkurentosposobnostyyu krupnogo akcyonernogo obshchestva: problemy i resheniya [Managing the competitiveness of a large joint-stock company: problems and solutions]. K.: Nauk. dumka (in Russian).

13. Readiness for the Future of Production Report (2018). Insight Report. World Economic Forum. In collaboration with A.T. Kearney. Retrieved from: http://www3.weforum.org/docs/FOP_Readiness_Report_2018.pdf.

14. Koroleva I. S. (2003). Mirovaya ekonomika: globalnyye tendencyi za 100 let [Global Economy: Global Trends in 100 Years]: monografiya pod red. I.S. Koroleva. M.: Yurist (in Russian).

15. Reyting innovatsionnyh ekonomik (2019). Yuzhnaya Koreya lideruyet shest let [Innovative Economy Rating – 2019: South Korea has been in the lead for six years]. Retrieved from: <https://theworldonly.org/rejting-innovatsionnyh-ekonomik-2019/> (in Russian).

16. Pro shvalennya Strategiyi rozvytku promyslovogo kompleksu Ukrayiny na period do 2025 roku: rozporiadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 17.04.2018. Proekt (neoficiyny tekst) [On approval of the Strategy for the development of the industrial complex of Ukraine for the period up to 2025: the decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 17.04.2018. Draft (unofficial text)]. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT4284.html (in Ukrainian).

**INDUSTRIAL REVIVAL AS AN OBJECTIVE NEED FOR THE FORMATION
AND IMPLEMENTATION OF A NEW STATE PARADIGM**

© *Gerasymchuk V. H., 2019*

The relevance of the research is related to the importance of disclosing the success factors of industrialized countries. They skillfully use versatile forms and methods of struggle for leadership in the global economy for decades and even centuries. Leadership is aimed at ensuring a high level of welfare, guaranteed protection of the security and interests of citizens. The basis of success in tough competition in the context of globalization is and will be the following components: social cohesion and respect for the ancestral traditions of the nation, classical education, fundamental and applied science, powerful industry.

During the years of independence (1991–2019), Ukraine has lost its previously gained positions in the global industrial market. The current structure of its export potential indicates a gradual transition of Ukraine from the group of industrialized countries to the group of agro-industrial. At the end of 2018, food products and agricultural products (39.3 % or \$ 18.6 billion), basic metals and products (24.6 % or \$ 11.6 billion), the main niche in the export structure, equipment and machinery (11.6 % or \$ 5.5 billion). In 2014, the share of agricultural products in the export structure was 31.0 %. In foreign trade, products of plant origin prevail: wheat, maize, barley and soybeans. Over the past 10 years (2008–2018), exports of agro-food products have doubled.

The purpose of the research is to formulate theoretical, methodological and applied proposals aimed at the formation and implementation of the state paradigm of reviving the industrial sector of the economy as one of the decisive conditions for significantly strengthening Ukraine's position on the world stage, improving the well-being of the population, of every citizen. The theoretical basis of the study is the key provisions of economics, conceptual approaches to the study of the laws of formation and development of the world economic system, its industrial sector. The methodological basis of the research is general scientific methods, as well as a set of special methods, determined by the essence of the formulated object and subject of study.

The article outlines the main factors of the renewal of the state policy, which contribute to strengthening its economic potential, gaining a leading position in the global economy. The evolution of the formation and development of the main branches of mechanical engineering as the basis of the industrial sphere of the world economy is considered. The principles of industrial policy management are characterized, the skillful use of which prompted specific states to move from a group of third-rate countries to world leaders (for example, Singapore). The reasons for the failure to implement a series of adopted strategies, concepts and regulations that led to the decline of the industrial sector in Ukraine, the loss of its position in the domestic and world markets are identified.

The novelty of the research lays in identifying patterns of success in the development of national economies through the introduction of new technologies, the use of effective management methods, above all, the industrial complex. The main conclusion of the article is that Ukraine requires the introduction of improved scientific approaches to the formation and successful implementation of the state paradigm of reviving the industrial sector of the economy on the path of Globalization 2.0, with an emphasis on creating an effective organizational mechanism for managing this process.

Key words: state paradigm; Industry 4.0; engineer; innovative economy; organizational mechanism of management; industrial revival; success factors; quality of life.